

Keskkonnaministeerium

Projekt „EL merestrateegia raamdirektiivi kohase Eesti mereala meetmekava väljatöötamine, k.a. saastuse vähendamiseks veeldatud maagaasi (LNG) kui alternatiivse laevakütuse tasuvusuuringu teostamine“

Mereseire programmi avaliku arutelu protokoll

Tallinn 18.09.2014

Algus kell 14:00

Lõpp kell 17:00

Juhatas töögrupi juht Marek Nurmik

Protokollis Mari-Liis Moldau

Osalejad: Lisa 1

Päevakord:

1. Avasõnad Keskkonnaministeeriumi esindaja merekeskkonna osakonna nõunik Silver Vahtra poolt.
2. Keskkonnaministeeriumi merekeskkonna osakonna peaspetsialist Agnes Villmanni tutvustus merestrateegia raamdirektiivist (Lisa 2).
3. Eesti Keskkonnauuringute Keskuse projektijuht Marek Nurmik tutvustas üldiselt EMP projekti „Euroopa Liidu merestrateegia raamdirektiivi kohase Eesti mereala meetmekava väljatöötamine, k.a. saastuse vähendamiseks veeldatud maagaasi (LNG) kui alternatiivse laevakütuse kasutamise tasuvusuuringu teostamine“ (Lisa 3)
4. TTÜ Meresüsteemide Instituudi juhtivteadur Urmas Lips tutvustas mereseire programmi (Lisa 4).

Koosolekul arutati/otsustati:

- **Reet Talkop:** Täienduseks mereseire programmile, vastutavad täitjad leitakse riigihangete seaduse alusel.
- **Urmas Lips:** Eestis on väga keeruline ette kujutada, et näiteks elupaikade leviku seiret hakkab tegema keegi muu peale TÜ Eesti Mereinstituudi. Kas me saame selle ära mainida programmis või ei saa?
- **Reet Talkop:** Me ei saa seda programmis ette ära määrata, sest me peame seda tegema riigihangete seaduse alusel. Teiseks, järgmiseks aastaks riigieelarvet on juba hilja taotleda, kui on plaan juba 2015. aastal hakata seiret laiendama, siis peab arvestama, et eelarvet peab üsna pikalt ette taotlema, et midagi üldse rakendada saaks.
- **Urmas Lips:** Seirenõukogu istungid, kus eelarve lõpuks ära jaotatakse on veebruaris.
- **Reet Talkop:** Jah, aga see ei tähenda, et teiste seirete eelarvest antakse ära merele. Teatud proportsioonid ja mõistlik lähenemine peavad programmile jääma.
- **Urmas Lips:** Nõus, mõistlik lähenemine peavab programmile jääma. Kui võrrelda Eestit Soomega, siis seireprogrammis on Eestil suhteliselt hea seis. Mõnede tunnuste koha pealt ei ole, aga mõne tunnuse koha pealt on isegi parem. Meil ei ole midagi väga katastrofaalset, aga põhiline on see, et me ei saa öelda Euroopa Komisjonile, et meil mõningate valdkondade kohta ei ole andmeid. Järelikult peab taustseire toimuma,

me peame need andmed saama. Riigil on direktiivid, mida tuleb pidevalt järgida ning andmeid tuleb koguda.

- **Reet Talkop:** Andmed peavad koonduma ühte kohta. Andmed peavad kokku tulema KAURi, et oleks võimalik pärast kõigil kasutada.
- **Urmas Lips:** Ei ole kedagi, kes sellele vastu vaidleks, küsimus on siiski protseduuris. Vaja on ära reguleerida, kuidas andmed tulevad. Praegu tihtipeale kõiki vajalike andmeid seal ei ole. Riiklike andmekogumisprogrammide puhul on seda lihtsam korraldada, aga keerulisem on see, et ei kasutata ära suublate seireid ja keskkonnamõju hindamisi ja paljusi muid projektipõhiseid tegevusi. North Stream-i projekti puhul esitati andmed Keskkonnaagentuurile, miks siis muude projektide puhul seda ei tehta. Elemendid, mida seiratakse on samad, selles seires ei ole midagi päris uut. Seda saaks reguleerida lubades, et see, kes seiret teeb, need arendajad võtavad kohustuse andmed panna ka üles digitaalselt, mitte esitada ainult paber kandjal.
- **Reet Talkop:** Andmete sisestamise võimekus peab suurenema. Praegu on keeruline tagada, et KAURis andmed ja aruanded oleks kuskile sisestatud.

- **Margus Kört:** Kogu mereseire programm on KAURi vastutusalalt tulenev. KAUR peab olema see, kes on töö vastuvõtja või ütlema jah, mereseire programm on väga hea ning, Eesti on selle alusel võimeline seirama Eesti merd ja ütlema, kas mereseisund on hea või halb. Mereseisundi paremaks muutmisel tuleb teada, mis survestab indikaatoreid. Keskkonnaamet, kes meetmetega tegeleb, peab tunnetama, heasse seisundisse viia, kas meede mida rakendada indikaatorite heasse seisundisse viimiseks on jõukohane Eesti riigile. Peaks tekkima andmerida, et tulevikus näeks, kui suur peab olema tööde hulk ning mis perioodiks. On väga suur hulk indikaatoreid, aga kas me need seome ka surveteguritega? Lõpptulemus peaks olema see, et uurida tuleb neid asju, mida suudetaks mõjutada.
- **Urmas Lips:** Kõikide indikaatorite kohta, mis on kirjeldatud Eesti mereala hea keskkonnaseisundi indikaatorite ja keskkonnasihtide aruandes, on kirjeldus olemas survetegurite kohta. Arutlusel olevate indikaatorite puhul ei ole, sest need ei ole veel ametlikult ära kirjeldatud, kuid need tuleb ametlikult ära kirjeldada koos survetegurite kirjeldusega. Kui indikaator on ametlikult ära kirjeldatud, siis saab alles indikaatori kasutusele võtta.
- **Margus Kört:** Keskkonnaamet ja Keskkonnaagentuur peavad ütlema, et see töö on tehtav ning et ei tekiks olukorda, kus seireprogramm on liiga mahukas, et me ei suuda seda olemasoleva eelarve juures täita.
- **Urmas Lips:** Osa seirest tuleb läbi viia vabatahtlike kasutades või projektide põhisel. Soomes toimub näiteks linnuseire vabatahtlike alusel ning nad teevad selle alusel keskkonnuaruande. Neil puudubki riiklik linnuseire. Kuidagi neid rahastatakse, aga see toimub teiste projektide alusel. Kui on seireprogrammis kirjas, et seire osa, mida tuleb teha korra kuue aasta jooksul, kaetakse projektidega, nagu on seda tehtud siiani, siis peab olema kirjas, et kui need projektid saavad rahastuse, siis nad teevadki kindlates jaamades mõõtmised, et tekiks andmerida.
- **Reet Talkop:** Ka seirajad peavad planeerima, et kui töö suureneb, siis kui palju läheb vaja tööjõudu ja lisarahastust.
- **Agnes Villmann:** Planeerimine on kindlasti ette nähtud.

- **Urmas Lips:** Keskkonnaministeeriumi palve oli, et teemaga pihta hakatakse. Näiteks mikroprügi ja müra ei ole kallid asjad, see tuleb lihtsalt ära korraldada ja keegi peab selle ülesanded saama. Keeruline on aga elupaikade osa. Seal on suures osas nii, et projektid pakuvadki välja seireprogrammi. Aastani 2018 ei ole näha suuri lisakulutusi, sest need on juba teatud rahastusega kaetud, mitte küll 100%, kuid suures osas küll, seega Eestis on see situatsioon suhteliselt hea.

- **Leho Luigujõe:** Kas läbirändavad veelinnud vajavad pilootprojekti?
- **Urmas Lips:** Ei, praegu on projekt käimas. On kaks piirkonda ning rahastamine tuleb KIKist. Kui projektides tehakse seiret analoogselt ja samades kohtades, siis seda infot saab kasutada. Tuleb otsustada, kas seda kasutada seireprogrammis. Võimalik on seireprogrammis ära kirjeldada, et seire nii jätkubki ja iga teatud aja tagant tuleb KIKist teatud piirkondade jaoks selle seire jaoks projekti rahastus.
- **Leho Luigujõe:** Tegelikult on tehtud mitmeid projekte. Rändel peatuvate merelindudega on sama. Tehtud on 10 projekti ja kogu Eesti rannikumeri on kaetud lennuloendustega.
- **Urmas Lips:** Aga Ida- Virumaa?
- **Leho Luigujõe:** Ida- Virumaa ei ole.
- **Agu Leivits:** KIKi projekt Eesti Ornitoloogiaühingu poolt on esitatud.
- **Leho Luigujõe:** Eelnevalt sai mainitud, et Soomes on linnuseires amatöörid. Ka Eesti kasutab talvituvate veelindude seires suures osas amatööre. Sellel aastal võttis osa näiteks 150 inimest.
- **Urmas Lips:** Eestil on käimas mitu programmi seoses haudelinnustiku ja talvituvate merelindude osas ning need on riikliku seire osad, Soomes aga ei kuulu need riikliku seiresse.
- **Leho Luigujõe:** Läbirändavatel ja rändel peatuvate lindude seires amatöörornitolooge kasutada ei saa. Selleks seireks peavad olema juba tippspetsialistid, kes osalevad lennuloendusel.
- **Urmas Lips:** Eestis on ornitoloogidega väga hea koostöö ja loodame, et see jätkub ning saame indikaatorid mõistliku programmi kujul paika. Kuna on ka rahastused suuremalt jaolt olemas, siis tuleks linnustiku seire osa seireprogrammis kirjeldada nii, et see projektide põhiselt sama moodi jätkuiski.

- **Mart Simm:** Toiduohutus on seireprogrammis sees. Põllumajandusministeerium ei ole viimased viis aastat seiret kaladest teinud.
- **Urmas Lips:** Põllumajandusministeeriumil on praegu ametlik programm aastateks 2013-2015. Seda viiakse läbi kolme aastaste tsüklitena.
- **Mart Simm:** Andmeid kogutakse aastani 2014. Aastal 2015 on aruande esitamine. Kas järgmised andmed üldse tulevad?
- **Urmas Lips:** Jah, kui need sellisel kujul kirja panna, et Põllumajandusministeerium telliks.
- **Mart Simm:** Kas seda tehakse järgmise viie aasta jooksul?

- **Urmas Lips:** Riigieelarvet tehakse igal aastal ning rahastamine tuleb riigieelarvest, seega on seda väga keeruline öelda. Kuna seal taga on Euroopa Liidu direktiivid ja kohustused, siis sellest pääsu pole kuni aastani 2020, mis on käimasolev rahastamisperiood. Ma ei näe, miks peaks tulema selline otsus, et seda enam ei tee.
- **Mart Simm:** Seal on viie aastased vaheajad üsna tavalised.
- **Urmas Lips:** Siin tekibki küsimus, et kuna me Eesti mereala seisundihinnangut aastaks 2018 teeme, siis kas 2013-2014 kogutud andmed on piisavad, või peaksime rõhutama, et aastal 2016 ka kindlasti seire toimuks, sest päris 2018 enam proove ei kogu, sest kesksuve andmeid on vaja ja neid ei saa 2018 aruande jaoks kokku.
- **Mart Simm:** Peaks pöörduma Põllumajandusministeeriumi või Veterinaar- ja toiduameti poole, et nad teeksid seda.
- **Urmas Lips:** Toiduohutuse programm on hea, kuna selles on suur hulk aineid, mida määratakse. Meetodid, kuidas proovi ettevalmistatakse on hoopis teistsugused, aga kui kirjeldada see ära, et määratakse mõlemaid (toiduohutuse seireprogramm ja ohtlike ainete seireprogramm) edasi sama moodi, siis nendest mõlemast tekib aegrida, mille alusel saab panna paika indikaatorid.
- **Ott Roots:** See on toiduohutus, aga seire eesmärk on muutumine ajas. Toiduohutuse ja HELCOMi meetodid on teised, mistõttu toiduohutus otse mereseiresse ei sobi.
- **Urmas Lips:** On vana seireprogramm ja uus. Uude mereseire programmi sobib see väga hästi. Olen võrrelnud toiduohutuse ja HELCOMi aruandeid ning ekspert saab ära seletada, mida mingi number tähendab ja miks nad erinevad. Kui tekib mõlema seire kohta aegrida, siis saab hinnata, kuidas see ajas muutub. Lisaks, kui on erinevatel aastatel väljapüük erinev ja vanuseline struktuur erinev, siis see on andmete juures kirjas ning selle põhjal saab ära kirjeldada, et mõnikord on tulemused seotud sellega, et keskkonnas midagi muutub ja teinekord seotud sellega, et see maim, millest analüüs tehti on teistsugune.
- **Mart Simm:** Sellest tulevadki suured erinevused. Seletada saab muidugi, aga praegu just dioksiinidega ongi asi selles, et rootslased ja sakslased võtavad proovi nii nagu on nähtud ette seireks (ilma nahata lihasest), määravad sealt dioksiine. Neil on hoopis väiksemad sisaldused, kui soomlastel ja meil, kes me võtame terve kala koos nahaaluse rasvaga. Ja tänu sellele igal pool kirjutatakse, et meil on palju rohkem dioksiine, kui lõunas.
- **Urmas Lips:** Aruannetes tuleb ära kirjeldada, kuidas meil on proovid võetud ja analüüsitud.
- **Reet Talkop:** Kas Venemaa ka osaleb HELCOMi seire osades?
- **Urmas Lips:** Osaleb. Venemaale on oluline HELCOMi seireprogrammist punkt 3, mis puudutab Läänemere tegevuskava. Venemaa vaatab, kas mõni tegevus on neile kohustuslik või vajalik seoses läänemere tegevuskava indikaatoritega, mitte merestrateegia raamdirektiiviga.

- **Margus Kört:** Võrreldes Läti ja Leeduga, kuidas Eesti mereseire programm on?
- **Agnes Villmann:** Läti ja Leedu ei tunne ennast seireprogrammi koosolekutel just kõige mugavamalt. Aastal 2012 läbiviidud mereala keskkonnaseisundi esialgse hinnangu kohapealt üritas Eesti ära kaardistada kõik komisjoni otsuse dokumendis toodud erinevad kriteeriumid ja indikaatorid. Läti läks 1-2 mugava lahenduse peale

välja. Ära peab kaardistama kõik kriteeriumid ja indikaatorid ning kui neid ei kaardistata, siis tuleb anda põhjendus, miks seda ei tehtud ning millal kaardistatakse.

- **Georg Martin:** Esitatud töö on mereseire programmi ettepanek TTÜ Eesti Meresüsteemide Instituudi, kui alltöövõtja tehtud töö tellijale ehk Eesti Keskkonnauuringute Keskusele, kes on projekti läbiviija. Programm peab olema 15. oktoobriks 2014 ametlikult riigi dokument. Kuidas praegune ettepanek, mis on ühelt projekti partnerilt TTÜ MSilt ehk alltöövõtjalt, ettepanek projekti juhtpartnerile ehk EKUKile, muutuks Eesti riigi ametlikuks dokumendiks ning kuidas võib praegune ettepanek veel vahepeal muutuda? Kes otsustab, mis sinna sisse läheb ja mis mitte?
- **Urmas Lips:** Meresüsteemide instituudilt oodatakse ettepanekut ja seletuskirja. Seletuskirjas peab olema hinnang, mis täiendavaid vahendeid nõuab ja ettepanek, millal uue seireprogrammiga alustatakse. Eesmärgiks on 15. oktoobriks sisestada Euroopa Komisjoni aruandluslehtedele nii põhjalik ettepanek, kui võimalik, mis näitaks ära, milline on Eesti riigi mereseire programm. Osade allprogrammide kohta pealt, mis veel ei toimi, on küsimus, mis aastast andmed saavad kättesaadavaks. Ei ole varianti, et me nende teemadega üldse ei tegele, sest 2018, kui toimub uus mereala keskkonnaseisundi hindamine, siis me ei saa enam öelda mõne teema kohta, et meil andmed puuduvad. Alati on võimalik seiret läbi viia erinevatel tasemetel, kasutades rohkem projekte ja vähem riiklikku seire rahastamist. Mereseire programmi ettepaneku avalikustamine on algatatud Keskkonnaministeeriumi poolt ja 27. septembriks oodatakse kõikide ettepanekuid ja kommentaare ning peale seda on aega kuni 15. oktoobrini, et see ära kinnitada. Mitmes Euroopa riigis on programm kinnitatud valitsuse tasemel, küll aga on kinnitatud palju üldsõnalisem ja lühem tekst.
- **Reet Talkop:** Meil kinnitab seireprogrammi minister.
- **Agnes Villmann:** Kogu seireprogrammi koostamise protsessi on kaasatud olnud Keskkonnaministeeriumi keskkonnaseire valdkonna inimesed ja KAUR. Edasi peab mereseire programmi ettepanek koos seletuskirjaga läbi minema seirendukogust. Koostöös KAURiga tuleb üle vaadata aruandelehed ning nende täitmise osas on Komisjon püüdnud protsessi sujuvamaks muuta andes täitmise alaseid soovitusi.
- **Aleksei Lotman:** Kas ametlik kinnitamine ikka tuleb?
- **Agnes Villmann:** Loomulikult! Selleks tuleb keskkonnaministri keskkonnaseire määrust muuta, kuhu mereseire osa tuleks sisse kirjutada.
- **Urmas Lips:** Praegusel hetkel tegeleb määrus suures osas traditsioonilise seirega, määrus jääb endiselt väga suureks osaks seirest, kuid punktid ja alad on seal kõik defineerimata. Et mereseire programm saaks lõplikult ametlikuks, siis peab see seiremääruse kaudu tulema.
- **Reet Talkop:** Määrus on praegu tegemisel ning sinna tuleb need sisendid veel anda, kuid arvestada tuleb, et kui seireprogrammi kohta tuleb veel ettepanekuid ning neid kritiseerima ja prioritseerima hakatakse, mis iseenesest on hea ja võimaldab programmi optimeerida, siis ei jõuta seda kõike menetleda.
- **Georg Martin:** Kes on see, kes suudaks lühikese aja jooksul programmi ära analüüsida, rääkimata eelarve hinnangutest? Tuleb hinnata vajaminevat raha ning selle põhjal, kuidas see protsess edasi läheb, kes on lõpuks see, kes annab hinnangu, mis läheb programmi ja mis mitte?

- **Urmas Lips:** Seirenõukogu on see, kes seireprogrammi analüüsib ja lõpuks iga aasta eelarve teeb.
  - **Agnes Villmann:** Kui seirenõukogu ei ole vahepeal järke hoidnud, siis tõenäoliselt ei jõua nõukogu enam mereseire programmi nii detailselt läbi analüüsida.
  - **Urmas Lips:** Teatud osades me teeme iga aasta tegelikult seireprogrammis väikeseid muudatusi. Seireprogrammi täiendusi aastani 2018 tuleb järk järgult teha. Seireprogrammis tuleb ära kirjeldada, millal me lisame seireprogrammi puuduolevad osad, et aastaks 2018 oleks kõik teemad kaetud.
  - **Agnes Villmann:** Seirekomisjon suudaks läbi töötada selle osa, mis on töös väga selgelt välja toodud, milliselt ja millal tegevusi juurde tuleb ning selle kohta tagasisidet anda. Pärast seda läheb seireprogramm kinnitamisele, mis ei tähenda, et me seda ümber ei saaks muuta. Lisaks teeb esitatava programmi kohta Komisjon oma hinnangu, mille põhjal võib tekkida vajadus veel muudatusi sisse viia. Keegi ei eeldagi, et see programm, mis kinnitatakse sellisel kujul jääb nii ja enam ühtki muudatust kuni 2018. aastani ei tehta.
  - **Georg Martin:** Kes teeb ettepaneku, et seireprogrammis muudatusi sisse viia ja kui palju see maksma läheb? Seda selles töös praegu sees ei ole.
  - **Urmas Lips:** TTÜ MSI asi on ettepanekud ja nende hinnangud seletuskirjas välja tuua.
-
- **Georg Martin:** Praegu on puudu meil merestrategia mõistes hinnangu koostamine. Mismoodi andmetest, mis kokku korjame rakendades indikaatoreid, me jõuame hinnanguteni?
  - **Agnes Villmann:** Ainuke lahendus oleks esitada KIKi järgmisesse vooru uus projekt, et välja töötada, kuidas hinnangut anda. Selle kohta ei ole hetkel Komisjoni ja HELCOMi poolt välja töötatud ühtegi juhendit ja pole isegi sellist töörühma, mis sellega tegeleks.
  - **Georg Martin:** HELCOMis tuleb järgmine HOLAS projekt, mis puudutab merealale hinnangu andmist.
  - **Agnes Villmann:** See alles tuleb, aga Eesti tasandil olesk praegusel hetkel ainuke lahendus esitada KIKi projekt selle kohta.
  - **Urmas Lips:** Sama oli ka aastal 2012. Juba siis oli üleval küsimus, kuidas anda merealale hinnang. Praegu on hindamine läinud paar sammukest edasi seoses indikaatorite arendamisega. HELCOMis on väga selge, et HOLAS tehakse kinnitatud tuumindikaatorite põhjal. Me ei saa 100% seda järgida, kuid saame põhimõtet järgida ja selles töös osaleda. Tähtis on, et eesti eksperdid osaleksid selles projektis.
  - **Agnes Villmann:** Nõustun. Tähtis ei ole ekspertide osalemine mitte ainult Eesti projektis, vaid ka paralleelselt HOLASes.
  - **Eda Andresmaa:** Millal HOLAS projekt tuleb?
  - **Urmas Lips:** HOLAS algab 30. septembril 2014 ja kestab 4 aastat. Esialgu lepatakse HOLASes kokku indikaatorite süsteem. Põhiliselt antakse hinnang kuni aastani 2016 kogutud andmete põhjal.
  - **Eda Andresmaa:** Kindlasti peaksid olema üle Läänemereleised andmed, mis peaksid kokku langema riikide andmetega ja riigispetsiifilised teemad nagu näiteks merepõhja häiringud, mis peaksid olema Eesti oludest lähtuvad.

- **Agnes Villmann:** Üle Läänemereleised andmed tulevad HELCOM tuumindikaatoritest ja nende alusel hinnangu andmisega tegeleb HELCOM HOLAS projekt. Riigispetsiifilised teemad HOLASesse ei lähe, need peaksid minema planeeritavasse KIKi projekti.
- **Urmas Lips:** Projektiga tuleks alustada samaaegselt HOLASega.

KOOSOLEKU LÕPP: 17.00.